

CUPRINS

Prolog.....	7
EVREII DIN ROMÂNIA	9
Congresul Federației Comunităților Evreiești din anul 2003 – .. pagini alese	17
Imagistica obiectelor rituale	22
Sinogoga, arta sinagogilor, cimitire și monumente funerare...	23
Asociații și organizații filantropice, politice și cultural- educative înainte de Primul Război Mondial	29
Date istorice importante	40
ISTORICUL COMUNITĂȚII CULTULUI ISRAELIT	
DIN PLOIEȘTI ÎNTRE ANII 1690-1906.....	47
Slăvirea Suveranului după Bliбие și Talmud	48
Odăjdii mozaice.....	51
Cărți sfinte	53
Stabilirea Israelitilor în Ploiești	56
Sinagoga Mică.....	57
Chevra Kedoșa.....	60
Sinagoga Mare.....	64
Administrația Obștească.....	67
Templul Spaniol.....	70

Sinagoga Itzeles.....	75
Baia.....	77
Societățile israelite de bine-facere.....	83
Așezământul Luca Moise	85
Templul israeliților de rit occidental.....	89
ÎNCHEERE	94
ÎNVĂȚĂMÂNTUL ORGANIZAT DE CĂTRE COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN PLOIEȘTI ÎN PERIOADA 1896-1948.....	99
Istoricul „Școlii de fete” din Ploiești (1896-1948).....	99
INTERVIU DIN PRESA VREMII CU DOMNUL GILU IUFTARIU, PREȘEDINTELE COMUNITĂȚII EVREIEȘTI DIN PLOIEȘTI	105
Fiii lui Israel	112
Jurnal de lagăr.....	127
RELAȚIILE ROMÂNNO-GERMANE ÎNAINTEA ȘI ÎN TIMPUL HOLOCAUSTULUI.....	131
Români de pretutindeni	151
Elie Wiesel – sau despre imposibil.....	155
Vocația suferinței – o privire către Shoah.....	157
Scrisoare deschisă către antisemiți	158
Medicina evreiască din Arad	160
Anti-radicalizare sau despre umanitate.....	163
Israel în interiorul Cortinei de Bambus sau lupta pentru Orientul Mijlociu – opinie.....	167
Acordul secolului sau un nou val de democratizare	169
Postfață.....	173

Prolog

Această carte conține un mănunchi de date istorice, articole, interviuri, eseuri despre istoria fascinantă a poporului evreu. Temele sunt variate, complexe și dezvoltate pe dimensiuni istorice, politice, culturale. Este un mozaic care are impregnat spiritul și culoarea iudaismului. În alcătuirea acestui scurt compendiu de istorie iudaică și de cultură am avut ca model *Dicționarul Tandru al Iudaismului* scris de Jacques Attali, important om de cultură evreu, dar și alte mici enciclopedii privind istoria și cultura evreiască.

Am considerat necesar să scriem această carte pentru a fi un modest ghid în istoria poporului evreu, legată intim de istoria poporului român pe care a influențat-o. Orice cultură își pune amprenta acolo unde se stabilește și unde continuă să se dezvolte, cultura evreiască fiind eclectică datorită tumultoasei istorii a poporului evreu în marea Istorie a Lumii.

Datele diferă, trecutul se combină cu prezentul pentru a realiza un creuzet cultural, științific, referitor la anumite evenimente din istoria comunităților evreiești din România, dar și la actualitatea geopolitică a Statului Israel. Important în această carte este descoperirea istoriei poporului evreu și a formelor sale de manifestare.

Autorii

EVREII DIN ROMÂNIA¹

Cercetările arheologice atestă prezențe evreiești pe teritoriul României din secolul II d.Hr. Printre dovezi menționăm antropomimele de pe unele inscripții de la Sarmisegetuza, textele funerare legate de divinități iudaice descoperite la Orșova, monede ebraice din anii 133-134 d.Hr.

Numărul informațiilor istorice referitoare la prezența evreilor în spațiul românesc se amplifică începând din secolul al XIII-lea. Evreii se află printre negustorii care practicau comerțul între Bizanț–Rusia și Polonia, traversând Bulgaria și meleagurile dunărene.

Marele istoric român Nicolae Iorga confirmă prezența evreilor pe teritorii românești înainte de 1480.

Există atestări documentare privind existența unui cartier evreiesc la Cetatea Albă în prima jumătate a secolului al XIV-lea.

Conform istoricului M.A. Halevy, la mijlocul secolului al XVI-lea, se înregistrează existența unor colectivități evreiești în București. În secolul al XVII-lea prezența evreiască pe teritoriile românești este atestată printre altele și de prezența unor personalități ale culturii iudaice ca Solomon del Medigo și Nathan Hanover.

Unele prevederi din *Pravila de la Govora* (1640) a lui Matei Basarab și *Cartea românească de învățătură* (1646) a lui Vasile

¹ Date din anii 2003-2004.

Lupu dovedesc implicarea evreilor în viața societății din Țara Românească și Moldova.

În secolul al XVIII-lea se înregistrează o sporire apreciabilă a evreilor în țările române, aceștia activând în domeniul comerțului și meseriilor. Documente de epocă evocă printre alții pe un negustor Abraham care aducea mărfuri fine din Olanda sau pe meseriașul argintar David care lucra la Curtea Domnească din Iași. Istoricul Nicolae Iorga citează pe un anume Hertzel Marcovici ca fondator al primei fabrici din Moldova; pe farmacistul Avram, de la Curtea domnitorului Constantin Brâncoveanu și iluministul Daniel de Fonseca, medicul și sfetnicul domnitorului Constantin Mavrocordat.

Rolul și importanța populației evreiești în Țările Române sunt recunoscute și prin asigurarea unor statute juridice de auto-administrare și libertatea cultului. Șeful suprem al comunității purta în acea epocă titlatura de Hahambașa, fiind confirmat în funcție prin hrisov domnesc.

Evreii care se stabileau în Moldova primeau anumite înlesniri, cum ar fi scutiri temporare de impozite sau alocarea unor terenuri pentru construirea de sinagogi, băi rituale și amenajarea cimitirelor.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea evreii au fondat târguri și târgușoare. Prin *Codul lui Callimanchi*, evreii erau autorizați să cumpere case și încurajați să practice comerțul.

Până la începutul secolului al XIX-lea, evreii născuți pe meleagurile Țărilor Române erau calificați ca fiind pământeni. Regulamentul organic îi consideră străini. În timpul domniei lui Mihail Sturza sunt legiferați măsuri de încurajare a imigrației evreiești. La 11 iunie 1848 se citește Proclamația de la Islaz, document programatic al Revoluției din 1848 care, la art. 21, cerea „emanciparea israeliților”.

Unii evrei participă la Revoluția din 1848; astfel, bancherii Hillel Manoah și Davicion Bally susțin revoluția. Pictorii Barbu Iscovescu și Daniel Rosenthal se găsesc printre participanți. La București, numeroși evrei se găsesc printre cei care se opun cu arma în mână, în Dealul Spirii, invaziei turcești. În Războiul de Independență din 1877 evreii au participat pe bază de voluntariat. În luptele pentru cucerirea redutei Grivița (30 august) s-au remarcat sublocotenenții: Mauriciu Brociner, Jaslovici Erdreich, ulterior fiind decorați cu ordine și medalii. Ei vor urca treptele ierarhiei militare și sociale, Mauriciu Brociner ajungând colonel și secretar al reginei Elisabeta, iar dr. Jaslovici, inspector general medical al armatei române.

În timpul războiului, populația evreiască a subvenționat o ambulanță și un spital de campanie, puse sub comanda colonelului medic Al. Cohen Cociu.

După conferința de la Berlin, în anul 1879, art.7 al Constituției României s-a modificat, evreii dobândind dreptul la naturalizare individual pe bază de cerere. Pentru fiecare caz, Camera Deputaților adopta o lege specială.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea se dezvoltă o intensă viață culturală. Astfel, în anul 1846, se construiește Sinagoga Mare din București, devenită ulterior monument istoric.

La 28 august 1852, se inaugurează prima școală israelită din România, cu limba de predare română.

Primul ziar evreiesc din România, în limba română, apare la 22 martie 1857. La 6 iulie 1867, se inaugurează Templul Coral din București. La recensământul din 1899 în România trăiau 220.000 de evrei.

În preajma războiului de întregire a României, evreii au participat activ în rândul unităților militare combatante. Astfel, 23.000 de ostași și ofițeri au luptat în rândurile armatei române, ceea ce reprezintă 10,5% din populația evreiască. Dintre aceștia, 882 au

căzut pe câmpul de luptă, 740 au fost răniți, 449 au fost prizonieri și 3.043 dispăruți. Pentru fapte de arme deosebite au fost decorați 825 de soldați și ofițeri evrei.

Evreii au participat ca luptători în armata română până la terminarea operațiunilor militare din anul 1919. Ca urmare a formării statului național unitar român, populația evreiască a sporit la aproximativ 800.000 de suflete. În anul 1919, prin două decrete-legi, s-a acordat cetățenia evreilor din Vechiul Regat. Ei au obținut aceasta pe baza unor cereri individuale prin care dovedeau că s-au născut în România. Evreilor din noile teritorii li s-a recunoscut cetățenia română în mod automat, pe baza tratatelor de pace internaționale din anul 1919. Art. 133 al Constituției României din anul 1923 a consfințit aceste drepturi.

În toată epoca interbelică, evreii se implică activ în viața economică, socială, politică și culturală a țării, aducând o contribuție importantă la procesul de modernizare al societății românești.

Între anii 1940-1944, evreii au fost supuși unui martiriu în urma căruia au fost decimați de către autoritățile horticiste circa 400.000 de etnici evrei, dintre care aproximativ 160.000 în Ardealul de Nord.

În anii totalitarismului comunist majoritatea celor 400.000 de supraviețuitori ai martiriului au emigrat în Israel. Azi se găsesc în România circa 12.000 de evrei din care 75% sunt trecuți de vârsta de 65 de ani.

De-a lungul existenței lor pe pământul României, evreii și-au adus contribuția la dezvoltarea științifică, artistică și literară a țării. Numim aici o mică parte dintre cei care s-au remarcat în mod deosebit: medici celebri ca Iuliu Barasch (1815-1863), M. Wertheimer (1820-1894), M. Goldstein (1872-1955), M. Cajal (1885-1972), matematicieni ca David Emanuel (1854-1941), Ernest Abason (1880-1950), S. Sanielevici (1870-1963), M. Haimovici (1906-1973), chimiști ca Lazăr Edeleanu (1861-1941) etc.

Din domeniul științelor umaniste au intrat în istoria culturii românești lingviști și folcloriști ca Moses Gaster (1856-1939), H. Tik-tin (1850-1936), Lazăr Șăineanu (1859-1934), I.A. Candrea (1872-1950) etc.

Din domeniul literaturii și artei au intrat în patrimoniul internațional nume ca Tristan Tzara (1903-1946), B. Fundoianu (1898-1944), Ilarie Voronca (1903-1946), pictori celebri ca C.D. Rosenthal (1820-1951), I. Iser (1881-1959), M. Iancu (1895-1984), V. Brauner (1903-1966), Margareta Sterian (1897-1992).

Cei aproximativ 10.000 de evrei existenți azi pe teritoriul României sunt organizați în 63 de comunități și obști. Comunitățile evreiești sunt reunite în Federația Comunităților Evreiești din România, condusă de un comitet de conducere în fruntea căruia se află un președinte, în persoana domnului acad. prof. dr. Nicolae Cajal, și un secretar general, în persoana domnului av. Iulian Sorin.

Evreii sunt de religie mozaică. Îndrumătorul spiritual al evreilor din România este marele rabin Menahem Hacoheh, fiind ajutat de doi rabini: Eliezer Glantz și dr. Ernest Neuman.

Pe teritoriul României există un număr de 105 temple și sinagogi, dintre care 64 în funcțiune.

În cadrul Federației Comunităților Evreiești din România funcționează un Departament de Asistență Socială și Medicală. Acest departament se îngrijește de activitatea a trei cămine pentru vârstnici în orașele București, Timișoara și Arad. În aceste cămine, 150 de persoane vârstnice, singure și lipsite de mijloace de întreținere duc o viață demnă. În București, funcționează, de asemenea, un centru de zi și un club de nevăzători.

Un număr de 1300 de persoane în vârstă, lipsite de mijloace de trai, primesc asistență socială și medicală. Asistența medicală ambulatorie este acordată membrilor comunităților evreiești printr-un Centru Medical aflat în București, 16 cabinete medicale și

13 puncte sanitare funcționând în diverse comunități. În acest sistem de asistență activează 37 de medici de diverse specialități.

Începând din anul 1995, sub îndrumarea Departamentului de Asistență Socială și Medicală și cu sprijinul organizației JOINT, se derulează programul „PROJECT VISION” pentru persoane suferinde de afecțiuni oculare. Între 1995-2002, au fost consultați 2734 de suferinzi evrei și neevrei. În aceeași perioadă, au fost operate 611 persoane bolnave de glaucom și cataractă. Dintre acestea 114 sunt neevrei.

Federația Comunităților Evreiești din România editează ziarul „REALITATEA EVREIASCĂ”, într-un tiraj de circa 4000 de exemplare. Editura HASEFER, aparținând aceleiași comunități, publică numeroase lucrări privind patrimoniul cultural și istoric evreiesc. În cadrul acestei edituri, în perioada anilor 1991-2002, au văzut lumina tiparului 175 de titluri din cele mai variate domenii ale patrimoniului cultural și istoric evreiesc.

Începând cu 1972, în cadrul Federației Comunităților Evreiești funcționează un „Centru pentru Studiarea Istoriei Evreilor din România”.

În București funcționează un Muzeu de Istorie al Evreilor din România care are acreditarea Ministerului Culturii și Cultelor și un Muzeu al Holocaustului. Muzeu evreiesc mai funcționează în orașele Bacău, Cluj, Timișoara.

La București își desfășoară activitatea un Teatru Evreiesc de Stat în limbile idiș și română, care organizează periodic turnee internaționale. În anul 1996, s-a organizat la București Festivalul Internațional al Teatrelor de limbă idiș.

O bibliotecă dotată cu circa 100.000 de volume în limbile română, idiș, ebraică, germană, maghiară, franceză, engleză funcționează tot în București. Bibliotecile funcționează și în numeroase alte comunități evreiești din România.

La București își desfășoară activitatea o Casă de Cultură, fiind prezentate numeroase spectacole și conferințe pe diverse teme, aparținând patrimoniului cultural-istoric evreiesc. Astfel de manifestări au loc și în alte comunități evreiești din provincie.

Tot în București, dar și în alte comunități evreiești din România, activează 13 formațiuni vocal instrumentale care prezintă publicului, cu diverse ocazii, un bogat repertoriu evreiesc, israelian și românesc. Copiii evrei primesc o educație iudaică prin cursuri de TALMUD TORA.

Tineretul evreu participă la activitatea recent înființatei Organizații a Tineretului Evreu din România (OTER), în cadrul acestei organizații 800 de tineri fiind implicați în viața comunitară și în diverse activități culturale.

O atenție deosebită este acordată și generației de vârstă medie care este atrasă să participe activ la viața comunitară.

Federația Comunităților Evreiești din România întreține relații de colaborare cu organizațiile celorlalte minorități naționale din România, bazate pe stimă și respect reciproc.